

Bartosz Janczak*

Łódź

Podpułkownik dyplomowany Władysław Steblik (1898–1971) – oficer Wojska Polskiego i historyk wojskowości. Szkic do biografii

Abstract

The article discusses the fate of Lieutenant Colonel Władysław Steblik. He was born on October 22, 1898 in Tresna near Żywiec. During World War I he fought in the ranks of the Austro-Hungarian army, and in 1918 he joined the Polish Army. In the years 1918-1921 Steblik took part in the Polish-Ukrainian and Polish-Soviet wars. During the interwar period, he served in the 12th Infantry Regiment, graduated from the War School in Warsaw, was deputy military and air attaché at the Polish Embassy in Berlin, and served in the 2nd Department of the Army Staff “Kraków” in the Polish campaign of 1939. After the surrender, he was taken prisoner by the Germans. Steblik was held, among others, in Oflag VI B Dössel. This camp was mistakenly bombed by Allied air forces, and one of the wounded prisoners of war was Steblik. After being released from German captivity, Steblik spent almost three years in the hospital due to the wounds sustained during the air raid. During his stays in hospitals for years, he developed an outline of the military operations of the “Kraków” Army in the Polish campaign of 1939. Steblik initially decided to stay in exile, but due to the death of his wife and serious health problems he had to return to post-war Poland. Lieutenant Colonel Steblik was under surveillance of the communist security authorities.

Keywords: Władysław Steblik, Polish Army, Army “Kraków”, German captivity, officer, historian

Słowa kluczowe: Władysław Steblik, Wojsko Polskie, Armia „Kraków”, niewola niemiecka, oficer, historyk

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości w 1918 r. jednym z najważniejszych zadań było utworzenie zdolnego do obrony jej niepodległości Wojska Polskiego (dalej: WP). W szeregach armii znalazły się osoby o różnorodnym pochodzeniu, wieku, zdolnościach, doświadczeniach wojennych i życiowych.

* Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi; e-mail: bartosz.janczak@ipn.gov.pl; ORCID: 0000-0003-0233-7443.

Do polskiego wojska wstępowali żołnierze, którzy mieli za sobą służbę m.in. w Legionach Polskich, zaborczych armiach: niemieckiej, rosyjskiej, austro-węgierskiej. Z tej ostatniej wywodził się bohater niniejszego artykułu, a mianowicie ppłk dypl. Władysław Steblik. Pochodzący z Żywiecczyzny oficer w okresie dwudziestolecia międzywojennego starał się jak najlepiej wykonywać obowiązki w WP. Stała przed nim otworem długa i wybitna kariera wojskowa, ale została ona przekreślona przez wybuch II wojny światowej. Zwłaszcza okres 1944–1945 był dla podpułkownika tragiczny i wywarł ogromny wpływ na jego dalsze życie, szczególnie w obliczu podjęcia niezwykle ważnej powojennej decyzji – wracać do kontrolowanej przez Związek Sowiecki Polski czy pozostać na emigracji. Podpułkownik Steblik był nie tylko wybitnym oficerem WP, lecz także utalentowanym historykiem wojskowości, autorem wielu prac, w tym bardzo ważnej pierwszej monografii o bojowym szlaku Armii „Kra-ków” w kampanii polskiej 1939 r.

Władysław Steblik urodził się 22 października 1898 r. w Tresnej koło Żywca w wielodzietnej rodzinie jako pierworodny syn Jana i Marii z domu Łatanik. W latach 1907–1911 uczęszczał do szkoły powszechnej w Żywcu, a po jej ukończeniu rozpoczął naukę w Cesarsko-Królewskim Gimnazjum V w Krakowie. W latach 1911–1914 ukończył klasy I–III. W 1914 r. wraz z wybuchem I wojny światowej musiał przerwać edukację. W związku z zagrożeniem wojennym wyjechał z Krakowa, a klasę IV w roku szkolnym 1914/1915 skończył eksternistycznie. Po ustabilizowaniu się sytuacji na froncie Władysław Steblik powrócił do krakowskiego gimnazjum na rok szkolny 1915/1916. Następnie dostał powołanie do wojska i musiał ponownie przerwać naukę; pomimo to udało mu się ukończyć eksternistycznie klasy VI i VII. Po pokonaniu wielu przeciwności losu ostatnią klasę oraz egzamin dojrzałości zdał 14 czerwca 1920 r. w Krakowie, czyli już po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Podczas lat szkolnych Steblik zaangażował się w działalność ruchu harcerskiego. Należał do krakowskiej V drużyny skautowej im. płk. Michała Jerzego Wołodzjowskiego¹.

Jak już zostało wspomniane, Steblik jako obywatel Austro-Węgier odbył służbę wojskową w cesarsko-królewskiej armii. W 1916 r. zgodnie z obowiązującymi przepisami wojskowymi w wieku 18 lat stawił się przed komendą uzupełnień w Wadowicach. Po pozytywnym przejściu procedur otrzymał przydział do batalionu zapasowego austro-węgierskiego Galicyjskiego Pułku Piechoty nr 56 (niem. *Galizisches Infanterieregiment Nr. 56*), który wchodził w skład 23. Brygady Piechoty 12. Dywizji Piechoty I Korpusu. Pododdziały pułku stacjonowały w Krakowie oraz Wadowicach, a większość żołnierzy sta-

¹ Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie (dalej: AIPN Kraków), Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Krakowie (dalej: WUSW Kraków), sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego z 15 IX 1950 r., k. 26; Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego (dalej: CAW-WBH), Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych (dalej: KAPiO), sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Świadectwo dojrzałości – odpis, [b.p.]; XI. *Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum V. w Krakowie za rok szkolny 1920/21*, oprac. J. Winkowski, Państwowe Gimnazjum V, Kraków 1921, s. 20.

nowili Polacy². W połowie 1916 r. batalion zapasowy Galicyjskiego Pułku Piechoty nr 56 znajdował się w Kielcach, gdzie Steblik 11 maja 1916 r. rozpoczął szkolenie wojskowe. Zostało ono przerwane na okres prawie dwóch miesięcy z powodu jego pobytu w szpitalu w Nowym Sączu od 11 września do 14 listopada 1916 r. Po zakończeniu leczenia od 15 listopada 1916 r. do 26 marca 1917 r. pełnił służbę w 3. kompanii zapasowej. Pod koniec marca 1917 r. batalion wraz ze Steblikiem został skierowany na front w Bukowinie do walk przeciwko wojskom rosyjskim. Trzy miesiące później Galicyjski Pułk Piechoty nr 56 przerzucono do północnych Włoch nad rzekę Isonzo, gdzie brał udział w kampanii określanej jako bitwy nad Isonzo. Od czerwca 1915 r. do listopada 1917 r. łącznie odbyło się dwanaście bitew pomiędzy wojskami włoskimi a austro-węgierskimi i niemieckimi. W wyniku sytuacji wojennej pułk trafił nad rzekę Piawę. Na froncie włoskim Steblik spędził prawie pół roku i dosłużył się stopnia plutonowego³.

Pod koniec 1917 r. pododdziały Galicyjskiego Pułku Piechoty nr 56 na rozkaz austro-węgierskich władz wojskowych wycofano z Włoch, a plutonowy Steblik 1 stycznia 1918 r. ponownie trafił do Kielc, gdzie został skierowany do 2. kompanii uzupełniającej jako instruktor. W Kielcach nawiązał kontakt z miejscową komendą Polskiej Organizacji Wojskowej (dalej: POW) i wstąpił do organizacji „Wolność”⁴. Następnie od 3 marca do 8 czerwca 1918 r. uczestniczył w kursie oficerskim w austro-węgierskiej Szkole Oficerów Rezerwy w Opawie. Po jej ukończeniu z wynikiem bardzo dobrym po raz kolejny powrócił do batalionu zapasowego do Kielc, gdzie do 31 października był instruktorem, a także kolejno dowódcą plutonu w 1. i 3. kompanii. 16 października został awansowany do stopnia chorążego⁵.

W związku ze spodziewanym końcem I wojny światowej żołnierze Galicyjskiego Pułku Piechoty nr 56, którzy należeli do POW, w tym również Steblik jako dowódca plutonu, na przełomie października i listopada 1918 r. rozbili żołnierzy niemieckich znajdujących się w Kielcach. Właściwie w ten sposób rozpoczęła się wieloletnia służba Steblika w WP⁶. Po tych wydarzeniach

² W. Szczepanik, *Polacy w armii austro-węgierskiej podczas I wojny światowej. Liczebność, przynależność do jednostek i ich organizacja, fronty, próba oceny służby*, „Vade Nobiscum” 2009, t. 27, s. 236, 240.

³ CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna, [b.p.]; J. Snopko, *Legioniści polscy na froncie włoskim w latach 1917–1918*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, t. 12, nr 1, s. 8–9.

⁴ Początki organizacji „Wolność” sięgają 1916 r., gdy w Galicyjskim Pułku Piechoty Księcia Pruskiego Henryka nr 20 na froncie rosyjskim grupa oficerów polskiego pochodzenia zawiązała załóżki tajnej organizacji konspiracyjnej, której działalność rozwinęła się rok później na froncie włoskim. Celem jej członków było nawiązanie kontaktów z żołnierzami Legionów Polskich, którzy po kryzysie przysięgowym i rozwiązaniu jednostek legionowych trafili na Półwysep Apeniński. Kryptonim „Wolność” organizacja dostała w Krakowie w 1918 r. Największym jej osiągnięciem było zajęcie garnizonów tarnowskiego i sądeckiego w nocy z 30 na 31 października 1918 r. Szerzej zob. m.in. J. Giza, *Organizacja „Wolność” 1918*, Wydawnictwo Jerzy Giza, Kraków 2011.

⁵ CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna..., [b.p.].

⁶ Ibidem.

batalion zapasowy austro-węgierskiego Galicyjskiego Pułku Piechoty nr 56 przekształcono w batalion zapasowy 56. Pułku Piechoty WP i przeniesiono do Wadowic. Tam z połączenia jeszcze innych znajdujących się batalionów powstał Pułk Piechoty Ziemi Wadowickiej, późniejszy 12. Pułk Piechoty Ziemi Wadowickiej⁷. W jego szeregach znalazł się Steblik. Do 1 stycznia 1919 r. był dowódcą plutonu w batalionie zapasowym, do 8 stycznia dowódcą plutonu w 5. kompanii, a do 15 stycznia w 2. kompanii. Następnie od 15 stycznia do 14 maja oraz od 4 czerwca do 6 lipca sprawował funkcję adiutanta dowódcy I batalionu. W międzyczasie, od 14 maja do 4 czerwca i od 6 lipca do 6 sierpnia, dowodził plutonem w I batalionie. Natomiast z datą 7 lipca 1919 r. Steblika oficjalnie przyjęto do WP jako oficera z byłej armii austro-węgierskiej, awansowano do stopnia podporucznika i zaliczono do I rezerwy armii z jednoczesnym powołaniem do służby czynnej na czas wojny aż do demobilizacji⁸.

W pierwszej połowie 1919 r. 12. Pułk Piechoty, a w jego szeregach Steblik, stoczył szereg walk o utrzymanie odzyskanej w listopadzie 1918 r. niepodległości Polski. Oddział na początku stycznia 1919 r. skierowano do wschodniej Małopolski, gdzie wziął udział w wojnie polsko-ukraińskiej. Żołnierze 12. Pułku Piechoty, w tym Steblik jako adiutant dowódcy I batalionu czy w zastępstwie dowódcą plutonu, toczyli walki o m.in.: Gródek Jagielloński, Chyrów, Sądową Wisznę, Czerepinę czy Trembowłę. Następnie, po zakończeniu w lipcu 1919 r. wojny polsko-ukraińskiej, pułk przerzucono na Śląsk Cieszyński, gdzie obsadził wyznaczony rejon polsko-czechosłowackiej linii demarkacyjnej. Podporucznik Steblik trafił w rodzinne strony. Jednakże już w połowie sierpnia 1919 r. 12. Pułk Piechoty przeniesiono na front litewsko-białoruski, aby wziął udział w toczącej się wojnie polsko-sowieckiej⁹.

W walkach przeciwko Armii Czerwonej ppor. Steblik od 6 sierpnia 1919 r. do 12 grudnia 1920 r. ponownie sprawował funkcję adiutanta dowódcy I batalionu¹⁰. W tym okresie doszło do szeregu starć żołnierzy 12. Pułku Piechoty z wojskami sowieckimi m.in. w bitwach pod Szaciłkami (9–22 kwietnia 1920 r.), Bojarami (23 maja 1920 r.) czy Leszniowem (1 sierpnia 1920 r.)¹¹. Zawieszenie walk pomiędzy WP a Armią Czerwoną nastąpiło 18 października 1920 r., a dwa miesiące później, tj. 12 grudnia 1920 r., ppor. Steblik został w zastępstwie adiutantem dowódcy pułku mjr. Franciszka Altera. Na tym stanowisku pozostawał do 22 stycznia 1921 r.¹² Bohater niniejszego artykułu za udział w wojnach m.in. polsko-sowieckiej na podstawie dekretu władz woj-

⁷ Ibidem; F. Mucha, *Zarys historii wojennej 12-go Pułku Piechoty*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1928, s. 3, 5.

⁸ CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna..., [b.p.]; *Dziennik Rozkazów Wojskowych*, nr 78, 19 VII 1919, k. 1765.

⁹ F. Mucha, *Zarys historii wojennej...*, s. 6–12.

¹⁰ CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna..., [b.p.].

¹¹ Szerzej na temat udziału 12. Pułku Piechoty w wojnie polsko-sowieckiej zob. m.in. A. Polak, *12. Pułk Piechoty Ziemi Wadowickiej*, Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2005.

¹² CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna..., [b.p.]; A. Tuliński, *6 Armia Wojska Polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r.*, t. 2, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa 2020, s. 857–858.

skowych z 19 lutego 1921 r. został awansowany z dniem 1 kwietnia 1920 r. do stopnia porucznika¹³. Ponadto został kilkakrotnie odznaczony Krzyżem Walecznych¹⁴.

Po zakończeniu działań wojennych i w związku z wprowadzeniem pokojowej organizacji WP 12. Pułk Piechoty poza III batalionem trafił do swojego stałego garnizonu w Wadowicach. Porucznik Steblik rozpoczął pokojową służbę w oddziale, w którym cieszył się dobrą opinią. W 1921 r. dowódca pułku oraz I batalionu w następujących słowach ocenili porucznika: „Bardzo dobry. Charakter [...] wyrobiony, pewny, poważny, sumienny, pracowity, bardzo inteligentny, energiczny o wielkich zdolnościach, ambitny, bardzo odważny, taktowny, bardzo dobrze wychowany, rokujący jak największe nadzieje na przyszłość, a przy tym [...] i niezrozumiały. Zachowanie się wobec przełożonych taktowne, na podwładnych wywiera wpływ bardzo dodatni. W boju nadzwyczaj odważny, pewnie odnajdujący się w każdej sytuacji, o zimnej krwi i wielkim spokoju. [...] Mimo młodego wieku i niskiej rangi, wskutek swoich osobistych przymiotów i zdolności nadaje się bardzo dobrze na dowódcę batalionu”¹⁵.

W 12. Pułku Piechoty w Wadowicach por. Steblik służył na różnych stanowiskach służbowych do 1923 r.¹⁶ Dzięki m.in. dobrej opinii przełożonych i należytemu wywiązywaniu się z obowiązków dostał możliwość podniesienia swoich kwalifikacji wojskowych. W październiku 1923 r. zdał egzamin wstępny do Wyższej Szkoły Wojennej (dalej: WSWoj.) w Warszawie. Został jedynym ze słuchaczy z grona 600 kandydatów IV Kursu Normalnego. Poza nim w dwuletnim szkoleniu uczestniczyli przyszli generałowie i pułkownicy WP, m.in.: Konstanty Drucki-Lubecki, Janusz Gaładyk, Leopold Okulicki, Roman Szymański czy Tadeusz Tomaszewski¹⁷. Porucznik Steblik ukończył WSWoj. 1 października 1925 r. z drugą lokatą i otrzymał dyplom oficera Sztabu Generalnego (od 1928 r. oficer dyplomowany). Wykładowcy warszawskiej szkoły ocenili pracę dyplomową porucznika na stopień bardzo dobry; została ona potem wydrukowana w wojskowym czasopiśmie „Bellona”¹⁸. Francuski oficer płk Louis Faury, pełniący wówczas funkcję dyrektora nauk WSWoj., napisał w opinii o por. Stebliku: „Wybitny pod każdym względem. Inteligencja wybitna, umysł jasny, dokładny i metodyczny. Orientuje się z łatwością, bardzo

¹³ *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 8, 26 II 1921, k. 326.

¹⁴ *Rocznik Oficerski 1932*, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1932, s. 61; *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 43, 27 XII 1921, k. 1749; ibidem, nr 1, 26 I 1922, s. 79.

¹⁵ CAW-WBH, KAPiO, sygn. 1769.89.4856, Władysław Steblik, Karta ewidencyjna..., [b.p.].

¹⁶ *Rocznik Oficerski 1923*, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1923, s. 158.

¹⁷ *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 71, 13 XI 1923, k. 750; P. Stawecki, *Oficerowie dyplomowani wojska Drugiej Rzeczypospolitej*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław-Warszawa-Kraków 1997, s. 79; J. Kirszak, *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej. Zdobywca Monte Cassino*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa 2019, s. 155; M. Patelski, *Kawalerzysta, dowódca i wykładowca – szkic do biografii gen. bryg. Konstantego Druckiego-Lubeckiego (1893–1940)*, „Wieki Stare i Nowe” 2018, t. 13, s. 165.

¹⁸ Zob. W. Steblik, *Epizod z walk 12 pułku piechoty w wojnie 1920 r.*, „Bellona” 1926, t. 24, z. 2, s. 167–178.

pracowity, energiczny. Decyzja jasna i śmiała. Charakter stanowczy. Należy go wysunąć do awansu na kapitana. Charakter zrównoważony, nieco skryty, poważny o rzadko spotykanej pracowitości, sumienności i obowiązkowości w pracy. Umysł jasny, bystry, trzeźwy i rzeczowo ujmujący każde zagadnienie. Decyzja szybka i bardzo trafna. Wybitny kierownik i wychowawca. Fachowo wzorowo przygotowany¹⁹.

Po ukończeniu WS Woj. por. Steblik pozostał w garnizonie warszawskim i otrzymał przydział jako referent do Oddziału I Sztabu Generalnego, składającego się od 1926 r. z wydziałów: Ogólno-Organizacyjnego, Ogólno-Mobilizacyjnego i Mobilizacji Materiałowej, pozostając oficerem nadetatowym 12. Pułku Piechoty²⁰. Po roku służby na tym stanowisku, 3 maja 1926 r., został awansowany do stopnia kapitana ze starszeństwem z dniem 1 lipca 1925 r. i 266. lokatą w korpusie oficerów piechoty²¹, a w 1928 r. otrzymał „za zasługi na polu organizacji wojska” Srebrny Krzyż Zasługi²². Ponadto kpt. Steblika wyznaczono kierownikiem Referatu Mobilizacyjno-Personalnego w Oddziale I. Na tym stanowisku zajmował się m.in. opracowywaniem planu mobilizacji WP oraz przygotowań obronnych Polski²³.

Po prawie sześciu latach służby sztabowej w garnizonie warszawskim w 1931 r. kpt. Steblik został oddelegowany na jednoroczny, obowiązkowy staż liniowy do swojego macierzystego 12. Pułku Piechoty na stanowisko dowódcy 9. kompanii w detaszowanym III batalionie (stacjonował w Krakowie)²⁴. Odbycie stażu było konieczne do awansu na wyższy stopień oficerski. Na czele oddziału stał również absolwent WS Woj. w Warszawie płk dypl. Józef Jaklicz. W tym samym czasie w pułku na stażu na stanowisku dowódcy wspomnianego III batalionu był inny absolwent warszawskiej uczelni mjr dypl. Antoni Szymański. Major trafił do 12. Pułku Piechoty z Oddziału II Sztabu Głównego, gdzie kierował referatem „Niemcy”²⁵. Po zakończeniu obowiązkowego stażu mjr Szymański 1 kwietnia 1932 r. został attaché wojskowym i lotniczym przy Ambasadzie RP w Berlinie²⁶. 16 listopada 1932 r.

¹⁹ CAW-WBH, Wyższa Szkoła Wojenna, I.340.1.232, Album oficerów dyplomowanych, absolwentów Wyższej Szkoły Wojennej rocznika 1923–1925, k. 43.

²⁰ *Rocznik Oficerski 1924*, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1924, s. 150; *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 101, 7 X 1925, k. 547; T. Kmieciak, *Sztab Generalny Wojska Polskiego 1918–1939. Udział w wojnach o granice i funkcjonowanie w warunkach zagrożenia państwa*, ZP Wydawnictwo, Warszawa 2012, s. 218–219.

²¹ *Rocznik Oficerski 1928*, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1928, s. 219; *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 18, 3 V 1926, k. 129.

²² *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 12, 6 VIII 1928, k. 262.

²³ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27; P. Stawecki, *Wojsko Marszałka Józefa Piłsudskiego 12 V 1926 – 12 V 1935*, Wydawnictwo „Rytm”, Warszawa 2004, s. 43–44; W. Steblik, *Studium „Niemcy” z maja 1936 r.*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1960, t. 16, nr 3, s. 335.

²⁴ *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 7, 23 X 1931, k. 327.

²⁵ G. Łukomski, *Generał Antoni Szymański (1894–1973). Wielkopoleńskie – żołnierz i dyplomata*, Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2006, s. 27.

²⁶ A. Woźny, *Podpułkownik dypl. Antoni Szymański – jeniec Starobielska i więzień Łubianki w latach 1939–1941*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 2006, t. 29, s. 64.

na stanowisko pomocnika-zastępcy attaché wojskowego i lotniczego w Berlinie wyznaczono 34-letniego kpt. Steblika²⁷. Oficerowie podczas pobytu w 12. Pułku Piechoty najwyraźniej nawiązali nić sympatii, major zauważył w kapitanie duży potencjał, umiejętności, zdolności, właściwe cechy charakteru do pełnienia trudnych zadań i ściągnął go do Berlina. Staż oraz kolejny powrót do macierzystego 12. Pułku Piechoty zmieniły diametralnie dalsze losy Steblika.

Przed wyjazdem do Berlina kpt. Steblik przeszedł szereg szkoleń według przygotowanego indywidualnego planu, aby mógł wypełniać swoje obowiązki na nowym stanowisku. Według instrukcji z Oddziału II z 25 marca 1932 r. odnośnie do działalności attaché wojskowego w Berlinie do zadań również kpt. Steblika należało wypełnianie obowiązków związanych z zagadnieniami wojskowymi, także tych z pogranicza kwestii politycznych i ekonomicznych, ale odnoszących się do spraw militarnych. Miał interesować się zmianami organizacyjnymi i modernizacją wojsk niemieckich, zwłaszcza jeśli chodzi o nowe typy broni czy uzbrojenia, oraz rozwojem niemieckich organizacji paramilitarnych i możliwością ich wykorzystania w przyszłych działaniach wojennych. Ogólnie kapitan miał zbierać w sposób legalny i przekazywać do kraju informacje potwierdzające łamanie przez III Rzeszę ustaleń zawartych w traktacie wersalskim. Instrukcja zakazywała wszelkich kontaktów natury wywiadowczej, które mogły być wykorzystane przez władze niemieckie do zdyskredytowania polskiego attaché wojskowego²⁸.

Po niespełna trzech latach służby w Berlinie w 1935 r. kpt. Steblik został awansowany do stopnia majora ze starszeństwem z dniem 1 stycznia 1935 r. i 46. lokatą w korpusie oficerów piechoty²⁹. Ze względu na ograniczenia objętościowe w niniejszym artykule zostaną przedstawione tylko najważniejsze działania Steblika podczas kilkuletniego pobytu w Berlinie³⁰. Jednym z nich było opublikowanie w 1934 r. na łamach „Polski Zbrojnej” pod zmienionym nazwiskiem cyklu artykułów o militarnym potencjale III Rzeszy, a 1 kwietnia 1935 r. przedstawienie swoim przełożonym na podstawie zebranych informacji raportu, w którym podkreślał, że w 1938 r. bądź 1939 r. przy zachowanym tempie rozwoju wojska niemieckie osiągną zdolność do rozpoczęcia działań wojennych. W przygotowaniu tych prac Steblikowi pomogła chociażby kilku-

²⁷ *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 13, 9 XII 1932, k. 416. Formalnie kpt. Steblik został mianowany pomocnikiem attaché wojskowego 1 grudnia 1934 r. R. Majzner, *Attachaty wojskowe Drugiej Rzeczypospolitej 1919–1945. Strukturalno-organizacyjne aspekty funkcjonowania*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2014, s. 323.

²⁸ R. Majzner, *Attachaty...*, s. 323–324.

²⁹ *Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych*, nr 9, 28 VI 1935, k. 70.

³⁰ Szerzej na temat działalności kpt./mjr. Steblika jako zastępcy attaché wojskowego w Berlinie m.in.: A. Woźny, *Niemieckie przygotowania do wojny z Polską w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych w latach 1933–1939*, Wydawnictwo „Neriton”, Warszawa 2000; R. Majzner, *Polski wywiad wojskowy wobec polityki III Rzeszy 1933–1939. Militarne aspekty polityki III Rzeszy w świetle analiz Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2006.

letnia służba w Oddziale I. W swoich opracowaniach potrafił wyciągać trafne wnioski, wykazując się ogromnymi zdolnościami analitycznymi³¹.

Rok po zaprezentowaniu swojego raportu mjr Steblik został członkiem siedmioosobowej komisji, na którą składały się dwie podkomisje: studium wojska lądowego i studium sił powietrznych III Rzeszy. Kierownikiem komisji został mjr dypl. Jan Leśniak, a mjr Steblik jego zastępcą. Komisja w okresie od 23 marca do 21 maja 1936 r. opracowała *Studium „Niemcy”*. W liczącym 550 stron dokumencie, podzielonym na siedem rozdziałów, przedstawiono – pokojową oraz w momencie mobilizacji – organizację wojsk niemieckich: lądowych, powietrznych i morskich. Z opracowania wynikały bardzo niekorzystne dla strony polskiej wnioski. W 1936 r. przewaga wojska niemieckiego w porównaniu z polską armią była ogromna, zwłaszcza w przypadku lotnictwa³². Po latach Steblik w następujących słowach podsumował pracę w komisji oraz sam dokument z 1936 r.: „Studium to oparte na całkiem prostych, ale żmudnych obliczeniach mjr. Leśniaka i moich, a nie na jakichś rewelacyjnych zdobyczach wywiadu, okazało się więc zupełnie trafne. I nawet dobrze stało się, że nie posiadaliśmy wtedy żadnych dokumentów zdobycznych o zamierzonej rozbudowie niemieckich sił zbrojnych, bo mając je może – wbrew wyliczeniom – nie doszlibyśmy do tak trafnych wniosków, albo też nie zostałyby one przyjęte przez naczelne władze wojskowe z należytyim przekonaniem. [...] Możemy więc z czystym sumieniem powiedzieć, że określając trafnie naszym naczelnym władzom wojskowym już na trzy i pół roku przed wybuchem wojny przypuszczalny termin osiągnięcia przez Niemcy pierwszego etapu gotowości wojennej, a tym samym i termin pierwszej możliwości wywołania przez nie wojny, wykonaliśmy dobrą pracę”³³.

W kolejnych latach mjr Steblik miał w dalszym ciągu zbierać informacje o rozwoju niemieckiego wojska. Zyskiwał je m.in. podczas obecności w charakterze obserwatora na manewrach Wehrmachtu. Ponadto wraz z ppłk. Szymańskim organizował tzw. podróże informacyjne po terytorium III Rzeszy, m.in. dla oficerów polskiego lotnictwa³⁴.

Na podstawie rozkazu przełożonych mjr Steblik na przełomie 1938 i 1939 r. powrócił do kraju i 27 lutego 1939 r. został dowódcą I batalionu 20. Pułku Piechoty w Krakowie. Jego następcą w Berlinie został były I oficer sztabu 1. Dywizji Piechoty Legionów kpt. dypl. Lech Biały³⁵. Miesiąc później po ogłoszeniu

³¹ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27; W. Steblik, *Studium „Niemcy”...*, s. 336–337.

³² W. Steblik, *Studium „Niemcy”...*, s. 335, 337–338, 357; R. Oleszkowicz, *Kontrwywiad kresowy. Działalność polskiego kontrwywiadu wojskowego na obszarze Dowództwa Okręgu Korpusu nr IX w Brześciu nad Bugiem w okresie międzywojennym*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Kraków–Warszawa 2020, s. 136.

³³ W. Steblik, *Studium „Niemcy”...*, s. 359.

³⁴ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 30.

³⁵ *Biały Lech (Leszek) Marian, kpt. dypl. art.*, [w:] *Oficerowie wywiadu WP i PSZ w latach 1939–1945. Słownik biograficzny*, t. 3, red. T. Dubicki, A. Suchcitz, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2018, s. 33.

twz. mobilizacji alarmowej 22 marca 1939 r. mjr. Steblika wyznaczono szefem Wydziału Ewidencyjnego w Oddziale II Sztabu Armii „Kraków”. Szef Oddziału III Sztabu Armii „Kraków” ppłk dypl. Jan Rzepecki tak zapamiętał majora w momencie przydziału: „Steblik był «pesymistą» i utrzymywał, że wojna jest absolutnie pewna. Powoli przekonywał nas o tym i przytaczał, że już przed kilku laty raportował z Berlina, że w 1939 r. Niemcy będą gotowe do wojny. Jego doskonałej znajomości wojska niemieckiego i pełnej poświęcenia pracy przy studiowaniu zdobytych wiadomości zawdzięczaliśmy zupełnie trafną ocenę przygotowań niemieckich na naszym odcinku”³⁶.

Jako oficer sztabu dowodzonej przez gen. bryg. Antoniego Szyllinga Armii „Kraków” mjr Steblik wziął udział w kampanii polskiej 1939 r. Już w trakcie działań wojennych 13 września 1939 r. został wyznaczony szefem Oddziału II Armii „Kraków”³⁷. Tak oceniał majora gen. Szylling: „Jest to oficer wysokiej wartości, na swoim stanowisku, w swojej pracy – niezastąpiony”³⁸. Udział w kampanii polskiej 1939 r. mjr. Steblika trwał do początków drugiej dekady września. 20 września po zakończeniu przegranej bitwy pod Tomaszowem Lubelskim (17–20 września) przeciwko Wehrmachtowi i w związku z trudnym położeniem polskich jednostek wojskowych większość żołnierzy Armii „Kraków” na rozkaz dowódców dostała się do niewoli niemieckiej, w tym również mjr Steblik. Za udział w kampanii major został odznaczony Krzyżem Srebrnym Orderu Wojennego *Virtuti Militari* (V klasy)³⁹.

Po wzięciu do niewoli mjr Steblik najpierw był przetrzymywany w obozie przejściowym zlokalizowanym w Kobierzynie⁴⁰. Stamtąd pod koniec września 1939 r. trafił transportem kolejowym do znajdującego się w południowej części Bawarii Oflagu VII A Murnau. Tam dostał numer jeniecki – 15073/Oflag VII A⁴¹. W Murnau pełnił funkcję adiutanta starszego obozu gen. dyw. Tadeusza Piskora. Po dotarciu do obozu osobą majora zainteresowała się Abwehra. Zadaniem wysłanych do obozu Murnau niemieckich oficerów było zdobycie

³⁶ J. Rzepecki, *Wspomnienia i przyczynki historyczne*, Wydawnictwo „Czytelnik”, Warszawa 1984, s. 74.

³⁷ W. Steblik, *Armia „Kraków” 1939*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1989, s. 22, 765.

³⁸ A. Szylling, *Moje dowodzenie w roku 1939*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2007, s. 89.

³⁹ Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu (dalej: CMJW), Wehrmachtauskunftsstelle für Kriegerverluste und Kriegsgefangene (Biuro Informacyjne Wehrmacht ds. Strat Wojennych i Jeńców Wojennych, dalej: WAsT), sygn. 5238, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu VIII B Silberberg, [b.p.]; G. Łukomski, B. Polak, A. Suchcitz, *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1945. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863–1864, 1914–1945*, t. 3, red. B. Polak, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 1997, s. 509.

⁴⁰ AIPN, Oddział w Warszawie (dalej: AIPN Warszawa), Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, Polski Czerwony Krzyż, sygn. GK 188/34, Listy jeńców polskich z obozu w Kobierzynie i Dąbiu. PCK – Filia Biura Informacyjnego w Krakowie, k. 56.

⁴¹ CMJW, WAsT, sygn. 5238, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu VIII B Silberberg, [b.p.]; ibidem, sygn. 5240, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu VIII B Silberberg, [b.p.].

od wytypowanych jeńców wojennych jak najwięcej informacji o funkcjonowaniu przedwojennego WP, zwłaszcza o prowadzonej działalności wywiadowczej. Major podczas prób przesłuchań odmawiał udzielania jakichkolwiek informacji na temat swojego pobytu w Berlinie. W związku z tym, że Niemcom zależało na uzyskaniu informacji od konkretnych oficerów, 15 stycznia 1940 r. mjr Steblik wraz z innymi jeńcami został przeniesiony do zlokalizowanego na terenie byłej XVIII-wiecznej pruskiej twierdzy Oflagu VIII B Silberberg (Srebrna Góra), który w niemieckim systemie jenieckim miał charakter obozu specjalnego⁴².

W srebrnogórskiej twierdzy mjr Steblik znajdował się od 17 stycznia 1940 r. i przebywał tam przez prawie 9 miesięcy, nadal odmawiając udzielania jakichkolwiek informacji o swojej działalności w Berlinie⁴³. 30 października 1940 r. trafił do Oflagu IV C Colditz, który w niemieckiej strukturze jenieckiej również pełnił rolę obozu specjalnego, ale panowały w nim lepsze warunki kwaterek. Zlokalizowany był w XVI-wiecznym renesansowym zamku, w którym przetrzymywano oficerów różnych narodowości. W Colditz mjr Steblik przebywał przez 19 miesięcy, do maja 1942 r. Następnie został przewieziony do Oflagu X C Lübeck – kolejnego obozu specjalnego. Tam był przetrzymywany przez 26 miesięcy – od 20 maja 1942 r. do 15 sierpnia 1944 r. Ostatnim obozem, do jakiego trafił major podczas pobytu w niewoli niemieckiej, był Oflag VI B Dössel⁴⁴.

Niespełna miesiąc po przybyciu do oflagu mjr. Steblika oraz pozostałych polskich jeńców wojennych spotkała ogromna tragedia. 27 września 1944 r. obóz został omyłkowo zbombardowany przez lotnictwo brytyjskie. Samoloty miały rzucić bomby na pobliską stację kolejową w miejscowości Nörde. W wyniku nalotu zginęło 90 oficerów, a 200 zostało rannych; wśród nich był mjr Steblik, który odniósł bardzo poważnie obrażenia. Major leczony był najpierw w szpitalu w Warburgu, następnie w obozowej izbie chorych, a od 26 marca 1944 r. ponownie w Warburgu. 1 maja 1945 r. – po zajęciu Oflagu VI B Dössel przez wojska amerykańskie – skończyła się niewola 47-letniego mjr. Steblika. Jednakże nie mógł cieszyć się z upragnionej wolności. Dalej przebywał w szpitalu w Warburgu, następnie trafił do szpitala w Bad Nauheim i ponownie do Warburga. Łącznie w szpitalach znajdował się prawie

⁴² AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27; CMJW, WAST, sygn. 5238, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu VIII B Silberberg, [b.p.]; ibidem, sygn. 5240, [b.p.]; P. Sroka, *Oflag VIII B Silberberg. Niedoceniony fragment historii twierdzy*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 2011, t. 34, s. 111–113. Co ciekawe, ankieta sporządzona przez Abwehrę została wraz z innymi ankietami poszukiwanych polskich oficerów wywiadu przedwojennego przesłana w 1941 r. do Tajnej Policji Państwowej (Gestapo) w Łodzi. AIPN Łódź, Geheime Staatspolizei. Staatspolizeistelle Litzmannstadt [Tajna Policja Państwowa. Oddział w Łodzi 1939–1944], sygn. Ld.1/7769, Ankiety osobowe oficerów polskiego wywiadu poszukiwanych przez niemiecki kontrwywiad, k. 102–103.

⁴³ J. Izdebski, *Generał Tadeusz Piskor (1887–1951)*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 2009, t. 32, s. 11–12.

⁴⁴ CMJW, WAST, sygn. 5387, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu X C Lübeck, [b.p.]; ibidem, sygn. 5405, [b.p.]; ibidem, sygn. 5415, [b.p.].

trzy lata. W tym czasie z powodu powikłań nabawił się również wielu chorób, m.in. zapalenia mięśnia sercowego i płuc. Orzeczono u niego 90% stopnia inwalidztwa. Niewielkim pocieszeniem był awans 1 stycznia 1946 r. do stopnia podpułkownika⁴⁵.

Niestety podczas leczenia szpitalnego major otrzymał tragiczną i szokującą dla niego wiadomość. Podczas niewoli niemieckiej prowadził korespondencję ze swoją żoną Magdaleną Steblik (z domu Winiarska), z którą zawarł związek małżeński 27 grudnia 1927 r. w kościele pw. św. Floriana w Krakowie. Podał adres żony (ul. Grottgera, Kraków) jako osoby do kontaktu m.in. na wypadek śmierci⁴⁶. Na początku 1945 r. korespondencja między małżonkami ustała – 26 lutego 1945 r. Magdalena Steblik zmarła z powodu choroby⁴⁷. Wiadomość o tym przykrym fakcie była dla bohatera niniejszego artykułu ogromnym szokiem.

Jak już zostało wspomniane, Steblik w szpitalach przebywał ponad trzy lata. W trakcie leczenia szpitalnego, podobnie jak w niewoli niemieckiej, prowadził działalność szkoleniową dla znajdujących się razem z nim pacjentów, ale nie było to najważniejsze zajęcie, jakiemu poświęcał czas. Mimo ogromnych problemów zdrowotnych zbierał materiały i wspomnienia od bezpośrednich uczestników walk z zamiarem opublikowania książki o działaniach Armii „Kraków” w kampanii polskiej 1939 r. Jeszcze podczas służby wojskowej w dwudziestolecie międzywojennym dał się poznać jako utalentowany historyk wojskowości. W zbiorach archiwalnych Wojskowego Biura Historycznego znajduje się praca Steblika pt. *Organizacja i działania bojowe 12 Pułku Piechoty*⁴⁸. Publikował także artykuły na łamach wspomnianej „Bellony” oraz „Przeglądu Piechoty”⁴⁹. Przebywając w niemieckich szpitalach, zaczął korespondować z żołnierzami Armii „Kraków”, m.in. wysyłał listy do gen. Szyllinga czy gen. bryg. Zygmunta Piaseckiego (dowódcy Krakowskiej Brygady Kawalerii) z prośbą o przesłanie własnych wspomnień z wrześnieowych walk. Major korespondował również z pracownikami Instytutu Historycznego w Londynie (obecnie Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie), którzy dostarczali mu potrzebne materiały. Na podstawie zebranych źródeł w 1947 r., po ponad dwóch latach intensywnych prac, Steblik ukończył maszynopis swojej pracy pt. „Zarys działań wojennych armii Kraków w Kampanii Wrześ-

⁴⁵ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27–28.

⁴⁶ CMJW, WAsT, sygn. 5238, Lista transportowa polskich jeńców wojennych z Oflagu VIII B Silberberg, [b.p.].

⁴⁷ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27; https://www.myheritage.pl/research?action=query&formId=master&formMode=0&qname=Name+fn.magdalena+fnmo.2+fmsvos.1+fmsmi.1+ln.steblik+lnmo.4+lnmsdm.1+lnmsmf3.1+lnmsrs.1&tr_id=m_svm1kkii5m_at2xvug8xi (dostęp: 22.06.2023).

⁴⁸ Zob. CAW-WBH, Wojskowe Biuro Historyczne, I.341.1.271, Wł. Steblik – Organizacja i działania bojowe 12 Pułku Piechoty.

⁴⁹ W. Steblik, *Bój 12 pp pod Leszniowem i Brodami w dniach 1 i 2 sierpnia 1920 r.*, „Przegląd Piechoty” 1931, t. 4, nr 11, s. 40–80; idem, *Wypady nocne 12 pp na Pikułowice i Lackie Wielkie w 1920 r.*, „Przegląd Piechoty” 1932, nr 10, s. 41–53.

niowej 1939 roku”, który obecnie znajduje się w zbiorach Instytutu Polskiego i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie⁵⁰.

Po zakończeniu II wojny światowej wielu obywateli polskich stanęło przed trudnymi dylematami co do swojej przyszłości. Podstawowe pytanie brzmiało: Wracać do powojennej, kontrolowanej przez Związek Sowiecki Polski czy pozostać na emigracji i udać się w nieznane? Różne okoliczności wpływały na podejmowane decyzje, a największe znaczenie miały kwestie osobiste i rodzinne. Przed powojennym dylematem „co dalej?” stanął również ppłk Steblik. Szczególnie nieszczęśliwe dla niego były lata 1944–1945, w których spotkały go ogromne tragedie, mające wpływ na jego dalsze powojenne losy.

Sytuacja ppłk. Steblika była o tyle skomplikowana, że był poważnie chory i potrzebował opieki, gdyż w wyniku odniesionych ran nie był w stanie sam stawić czoła codziennym obowiązkom. Dlatego wyjazd np. do Londynu był niemożliwy. Ostatecznie podpułkownik zdecydował się powrócić do Polski. 14 września 1947 r. przekroczył punkt graniczny w Legnicy i tam otrzymał wydany przez miejscowy Państwowy Urząd Repatriacyjny dowód. Zamieszkał w domu jednego ze swoich braci, Franciszka Steblika, w miejscowości Sporysz, która od 1950 r. była jedną z dzielnic Żywca. Mieszkał tam przy ul. Grunwaldzkiej. Parę tygodni po przyjeździe do kraju, 20 listopada 1947 r., ppłk Steblik stanął przed Wojskową Komisją Lekarską, działającą przy Rejonowej Komisji Uzupelnień Żywiec, która orzekła u niego niezdolność do pełnienia służby wojskowej. Na tej podstawie orzeczeniem Inwalidzkiej Komisji Rewizyjno-Lekarskiej przy obwodowym Urzędzie Inwalidzkim w Krakowie podpułkownik został uznany inwalidą wojennym⁵¹.

Niedługo po powrocie do Polski ppłk Steblik stał się obiektem zainteresowania Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w ramach operacji „Targowica”. Polegała ona na rozpracowaniu oficerów, agentów i etatowych pracowników wywiadu oraz kontrwywiadu Oddziału II Sztabu Generalnego Wojska Polskiego II Rzeczypospolitej⁵². Aktywne rozpracowywanie ppłk. Steblika rozpoczęło się w połowie 1950 r.⁵³ Wielokrotnie był przesłuchiwany w domu jego brata Franciszka (np. 15 września 1950 r., w październiku 1952 r., 3 grudnia 1957 r.)⁵⁴

⁵⁰ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 27; B. Janczak, *Kampania polska 1939 r. we wspomnieniach gen. bryg. Zygmunta Piaseckiego*, „Przegląd Archiwalny IPN” 2022, t. 15, s. 65.

⁵¹ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 28.

⁵² R. Leśkiewicz, *Represje wobec funkcjonariuszy kontrwywiadu II RP stosowane przez komunistyczne organy bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 2, red. Z. Nawrocki, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Warszawa 2014, s. 500–501.

⁵³ AIPN Kraków, WUSW Kraków, sygn. Kr 010/7922, Pismo do Powiatowego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Żywcu z Wojewódzkiego Urzędu Bezpieczeństwa Publicznego w Krakowie z 20 VI 1950 r., k. 19.

⁵⁴ Ibidem, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 26–31; ibidem, Raport z przeprowadzonej rozmowy z Z-ca Attache Wojskowego w Berlinie do 1939 r. Steblik Władysławem z 3 XII 1957, k. 56–57.

Wielogodzinne przesłuchania dla mocno schorowanego ppłk. Steblika były ogromnym wysiłkiem. Do końca życia podpułkownik był obserwowany przez służby bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. Dokumentacja archiwalna pt. „Sprawa ewidencyjno-obszewacyjna dot. Władysław Steblik, imię ojca: Jan, ur. 22-10-1898 r. Kontrola operacyjna byłego oficera Wojska Polskiego i zastępcy Attaché Wojskowego i Lotniczego przy Ambasadzie RP w Berlinie sprzed 1939” znajduje się obecnie w zbiorach archiwalnych Instytutu Pamięci Narodowej.

Jak już zostało nadmienione, ppłk Steblik mieszkał w domu swojego brata. Z powodu odniesionych w 1944 r. ran nie mógł się swobodnie poruszać, rzadko wstawał z łóżka. Starał się spacerować po Żywcu, ale każde wyjście było dla niego ogromnym wysiłkiem fizycznym. Pomimo złego stanu zdrowia udzielał się w Komisji Odznaczeniowej Zarządu Głównego Związku Bojowników o Wolność i Demokrację, kierując akcją odznaczeniową dla żołnierzy Armii „Kraków”. Należał także do Związku Inwalidów Wojennych⁵⁵.

Mimo narastających z każdym rokiem problemów zdrowotnych ppłk Steblik nadal przygotowywał i publikował opracowania z historii wojskowości. Jeszcze przed powrotem do Polski podpułkownik przekazał jeden z egzemplarzy swojej pracy zatytułowanej *Zarys działań wojennych armii Kraków w kampanii wrzesniowej 1939 roku* do Instytutu Historycznego w Londynie, który w 1949 r. wydrukował w drukarni La Colonne w Brukseli⁵⁶. Książka liczy 454 strony i wzbogacona jest o 24 szkice⁵⁷. Dowódca Armii „Kraków” gen. Szylling po zapoznaniu się z tą publikacją napisał w liście do Instytutu Historycznego w Londynie następującą opinię: „[...] Steblik jest obiektywnym sprawozdawcą. Pisze to, co sam widział i przeżywał. Jest powściągliwy w uznaniu (chętnie przytacza zdania cudze lub źródła niemieckie). Osąd krytyczny wyraża oględnie. Tego wymaga powaga tych wydarzeń i tragiczny ich epilog. Nikt tak dobrze nie potrafił odczuć tego, jak on to odczuł, rozumiał i odtworzył. Toteż «Zarys Działań Wojennych Armii Kraków» [sic! – B.J.] ma nie tylko wartość historyczną i nie tylko jest cennym wspomnieniem dla wszystkich, którzy brali w tym udział, ale jest jednocześnie barwnym opisem, podającym w twardych i prawdziwych słowach rzeczywistość ówczesnej Polski i wojska polskiego”⁵⁸.

Pomimo ukazania się w 1949 r. *Zarysu działań wojennych...* ppłk Steblik nie zaprzestał prowadzenia dalszych badań naukowych dotyczących działań

⁵⁵ Ibidem, Protokół przesłuchania podejrzanego..., k. 31; ibidem, Raport Zastępcy Komendanta Powiatowego MO ds. Bezpieczeństwa w Żywcu do Naczelnika Wydziału II-go Komendy Wojewódzkiej MO z 24 X 1957, k. 55; *Słownik biograficzny Żywiecczyzny*, t. 1, red. J. Blitz, Wydawnictwo „Gazeta Żywiecka”, Żywiec 1995, s. 199.

⁵⁶ W pracach nad przygotowaniem maszynopisu do druku brał udział kpt. Edward Bankiewicz. Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie (dalej: IPMS), Komisje Historyczne, sygn. A.XIV.5/51a, Uwagi do opracowania mjr. dypl. Steblika pod tytułem „Zarys działań wojennych armii «Kraków» z 15 VI 1948”, [b.p.].

⁵⁷ W. Steblik, *Zarys działań wojennych Armii „Kraków” w kampanii wrzesniowej 1939 roku*, Polski Instytut Historyczny, Londyn 1949.

⁵⁸ A. Szylling, *Moje dowodzenie...*, s. 85.

wojennych jednostek Armii „Kraków” w kampanii polskiej 1939 r.⁵⁹ Publikował swoje ustalenia na podstawie zebranych z różnych źródeł materiałów na łamach londyńskiej „Bellony”⁶⁰, „Studiów Historycznych”⁶¹, a najwięcej artykułów ukazało się w „Wojskowym Przeglądzie Historycznym”. Wykaz prac zamieszczonych w ostatnim czasopiśmie przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Wykaz artykułów opublikowanych przez ppłk. dypl. Władysława Steblika w „Wojskowym Przeglądzie Historycznym”

Lp.	Tytuł artykułu	Rok i numer wydania
1	Armia Kraków w przededniu wojny 1939 r.	1958, nr 1
2	Bitwa Armii Kraków na Śląsku i na przedpolu Krakowa 1–5.09.1939 r.	1958, nr 4
3	Studium „Niemcy” z maja 1936 r.	1960, nr 3
4	O koncentracji niemieckiej w Słowacji w 1939 r.	1960, nr 3
5	Odskok Armii „Kraków” spod Krakowa na Nidę i Dunajec 6–7.09.1939	1961, nr 2
6	O walkach w rejonie Nowego Sącza w 1939 roku	1962, nr 1
7	Niemiecki napad na Przełęcz Jabłonkowską w nocy z 25 na 26 VIII 1939 r.	1964, nr 2
8	Odwrót Armii „Kraków” znad Nidy i Dunajca nad San. 8–13.09.1939 r.	1965, nr 4
9	Działania G.O. „Boruta” i 10 Bk. Zmot. w składzie armii „Małopolska”	1967, nr 4
10	Jeszcze o boju pod Kolbuszową	1968, nr 4

Źródło: opracowanie własne na podstawie kwerendy bibliotecznej „Wojskowego Przeglądu Historycznego”.

Zwieńczeniem wieloletnich badań naukowych nad losami Armii „Kraków” w kampanii polskiej 1939 r. było przygotowanie przez Steblika poprawionego i uzupełnionego drugiego wydania monografii, która została opublikowana w 1949 r. Podpułkownik mimo złego stanu zdrowia prowadził listowne kwerendy archiwalne i korespondencję z wieloma żołnierzami Armii „Kraków” (m.in. z mieszkającym w Kanadzie gen. Szyllingiem czy znajdującym się w Wielkiej Brytanii płk. Stanisławem Wilochem⁶²). Starał się dotrzeć do jak

⁵⁹ C. Grzelak, *Kampania polska 1939 roku w ojczystej historiografii*, „Bellona” 2016, t. 687, nr 4, s. 138.

⁶⁰ W. Steblik, *Prawda o niemieckim wypadku na Jabłonków w nocy 25/26 08 1939*, „Bellona” 1947, z. 4, s. 64–65.

⁶¹ Idem, *Armia „Kraków” w kampanii wrześniowej 1939 r.*, „Studia Historyczne” 1965, t. 8, z. 1–2, s. 3–52.

⁶² IPMS, Komisje Historyczne, A.XIV.5/99, List Władysława Steblika do płk. Stanisława Wilocha z 5 II 1965, [b.p.].

największej liczby materiałów, by możliwie najpełniej przedstawić szlak bojowy Armii. Po kilku latach wytężonej pracy, pod koniec lat sześćdziesiątych XX w., złożył do Wydawnictwa Ministerstwa Obrony Narodowej gotowy maszynopis. Licząca 776 stron monografia Armii „Kraków” została wydana niestety cztery lata po śmierci bohatera niniejszego artykułu⁶³, a następnie w 1989 r.⁶⁴

Po wielu latach zmagania z problemami zdrowotnymi spowodowanymi nalotem z września 1944 r. ppłk Steblik zmarł 16 czerwca 1971 r. w Żywcu w wieku 73 lat. Został pochowany na miejscowym cmentarzu komunalnym pw. Przemienienia Pańskiego⁶⁵.

Podsumowując, losy ppłk. dypl. Władysława Steblika są typowe pod wieloma względami dla pokolenia Polaków w XX w., którym przyszło doświadczyć tragizmu II wojny światowej. Wywodzący się z Żywiecczyny bohater niniejszego artykułu właściwie całe swoje życie poświęcił sprawie niepodległości Polski. Od uzyskania pełnoletności związany był z mundurem wojskowym. Najpierw służył w armii austro-węgierskiej, a przez ponad 20 lat w WP. Przełożeni oceniali Steblika jako oficera wybitnego, cechującego się dużą inteligencją, umiejętnościami, zdolnością logicznego myślenia. Z tego względu został wysłany w latach trzydziestych XX w. do Berlina jako zastępca attaché wojskowego, co z jednej strony zahamowało jego karierę oficerską i uniemożliwiło objęcie wyższych stanowisk służbowych w piechocie, np. dowódcy piechoty dywizyjnej w którejś z dywizji przedwojennego WP, ale z drugiej strony wykonana przez niego praca w stolicy III Rzeszy była ważna dla bezpieczeństwa II RP. Niezwykle tragiczny dla ppłk. Steblika okazał się okres niewoli niemieckiej. Był jedną z ofiar nalotu na obóz jeniecki w Dössel we wrześniu 1944 r. To wydarzenie odcisnęło ogromne piętno na jego powojennych losach. Ponadto dużym wstrząsem dla Steblika była śmierć ukochanej żony. Jednakże podpułkownik mimo utraty zdrowia i bliskiej osoby nie poddawał się i wykonał po 1945 r. niezwykle ważne zadanie, a mianowicie opisał szlak bojowy żołnierzy Armii „Kraków” w kampanii polskiej 1939 r. Monografie autorstwa Steblika są przykładem obowiązkowości, oddania, sumienności i pokazują, że można pokonać przeciwności losu oraz własne słabości.

Bibliografia

Źródła archiwalne

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Krakowie:

- Wojewódzki Urząd Spraw Wewnętrznych w Krakowie: sygn. Kr 010/7922.

⁶³ W. Steblik, *Armia „Kraków” 1939*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1975.

⁶⁴ Idem, *Armia „Kraków” 1939*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1989.

⁶⁵ *Słownik biograficzny...*, s. 199.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Oddział w Łodzi:

- Geheime Staatspolizei. Staatspolizeistelle Litzmannstadt (Tajna Policja Państwowa. Oddział w Łodzi 1939–1944): sygn. Ld.1/7769.

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej w Warszawie:

- Główna Komisja Badania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu – Instytut Pamięci Narodowej w Warszawie, Polski Czerwony Krzyż: sygn. GK 188/34.

Centralne Archiwum Wojskowe Wojskowego Biura Historycznego w Warszawie:

- Kolekcja Akt Personalnych i Odznaczeniowych: sygn. 1769.89.4856.
- Wojskowe Biuro Historyczne: I.341.1.271.
- Wyższa Szkoła Wojenna: I.340.1.232.

Centralne Muzeum Jeńców Wojennych w Opolu:

- Wehrmachtauskunftstelle für Kriegerverluste und Kriegsgefangene (Biuro Informacyjne Wehrmacht ds. Strat Wojennych i Jeńców Wojennych): sygn. 5238, sygn. 5240, sygn. 5387, sygn. 5405, sygn. 5415.

Instytut Polski i Muzeum im. gen. Sikorskiego w Londynie:

- Komisje Historyczne: sygn. A.XIV.5/51a, sygn. A.XIV.5/99.

Źródła drukowane

Dziennik Personalny Ministerstwa Spraw Wojskowych, nr 8, 26 II 1921; nr 43, 27 XII 1921; nr 1, 26 I 1922; nr 71, 13 XI 1923; nr 101, 7 X 1925; nr 18, 3 V 1926; nr 12, 6 VIII 1928; nr 7, 23 X 1931; nr 13, 9 XII 1932; nr 9, 28 VI 1935.

Dziennik Rozkazów Wojskowych, nr 78, 19 VII 1919.

Rocznik Oficerski 1923, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1923.

Rocznik Oficerski 1924, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1924.

Rocznik Oficerski 1928, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1928.

Rocznik Oficerski 1932, Ministerstwo Spraw Wojskowych, Warszawa 1932.

XI. Sprawozdanie Dyrekcji Państwowego Gimnazjum V. w Krakowie za rok szkolny 1920/21, oprac. J. Winkowski, Państwowe Gimnazjum V, Kraków 1921.

Pamiętniki i wspomnienia

Rzepecki Jan, *Wspomnienia i przyczynki historyczne*, Wydawnictwo „Czytelnik”, Warszawa 1984.

Szylling Antoni, *Moje dowodzenie w roku 1939*, Polska Akademia Umiejętności, Kraków 2007.

Opracowania

Giza Jerzy, *Organizacja „Wolność” 1918*, Wydawnictwo Jerzy Giza, Kraków 2011.

Grzelak Czesław, *Kampania polska 1939 roku w ojczystej historiografii*, „Bellona” 2016, t. 687, nr 4, s. 136–148.

Izdebski Jerzy, *Generał Tadeusz Piskor (1887–1951)*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 2009, t. 32, s. 9–27.

- Janczak Bartosz, *Kampania polska 1939 r. we wspomnieniach gen. bryg. Zygmunta Piaseckiego*, „Przegląd Archiwalny IPN” 2022, t. 15, s. 59–76.
- Kirszak Jerzy, *Generał Roman Szymański. Żołnierz Pierwszej Kompanii Kadrowej. Zdobywca Monte Cassino*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa 2019.
- Kmieciak Tadeusz, *Sztab Generalny Wojska Polskiego 1918–1939. Udział w wojnach o granice i funkcjonowanie w warunkach zagrożenia państwa*, ZP Wydawnictwo, Warszawa 2012.
- Leśkiewicz Rafał, *Represje wobec funkcjonariuszy kontrwywiadu II RP stosowane przez komunistyczne organy bezpieczeństwa państwa*, [w:] *Kontrwywiad II RP (1914) 1918–1945 (1948)*, t. 2, red. Zbigniew Nawrocki, Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Warszawa 2014, s. 498–507.
- Łukomski Grzegorz, *Generał Antoni Szymański (1894–1973). Wielkopolanin – żołnierz i dyplomata*, Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2006.
- Łukomski Grzegorz, Polak Bogusław, Suchcitz Andrzej, *Kawalerowie Virtuti Militari 1792–1945. Wykazy odznaczonych za czyny z lat 1863–1864, 1914–1945*, red. Bogusław Polak, Wydawnictwo Uczelniane Politechniki Koszalińskiej, Koszalin 1997.
- Majzner Robert, *Attachaty wojskowe Drugiej Rzeczypospolitej 1919–1945. Strukturalno-organizacyjne aspekty funkcjonowania*, Wydawnictwo im. Stanisława Podobińskiego Akademii im. Jana Długosza, Częstochowa 2014.
- Majzner Robert, *Polski wywiad wojskowy wobec polityki III Rzeszy 1933–1939. Militarne aspekty polityki III Rzeszy w świetle analiz Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego*, Wydawnictwo „Adam Marszałek”, Toruń 2006.
- Mucha Franciszek, *Zarys historii wojennej 12-go Pułku Piechoty*, Wojskowe Biuro Historyczne, Warszawa 1928.
- Oficerowie wywiadu WP i PSZ w latach 1939–1945. Słownik biograficzny*, t. 3, red. Tadeusz Dubicki, Andrzej Suchcitz, Wydawnictwo LTW, Łomianki 2018.
- Oleszkowicz Ryszard, *Kontrwywiad kresowy. Działalność polskiego kontrwywiadu wojskowego na obszarze Dowództwa Okręgu Korpusu nr IX w Brześciu nad Bugiem w okresie międzywojennym*, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Kraków–Warszawa 2020.
- Patelski Mariusz, *Kawalerzysta, dowódca i wykładowca – szkic do biografii gen. bryg. Konstantego Druckiego-Lubeckiego (1893–1940)*, „Wieki Stare i Nowe” 2018, t. 13, s. 154–183.
- Polak Andrzej, *12. Pułk Piechoty Ziemi Wadowickiej*, Oficyna Wydawnicza „Ajaks”, Pruszków 2005.
- Słownik biograficzny Żywiecczyzny*, t. 1, red. Jan Blitz, Wydawnictwo „Gazeta Żywiecka”, Żywiec 1995.
- Snopko Jan, *Legioniści polscy na froncie włoskim w latach 1917–1918*, „Przegląd Historyczno-Wojskowy” 2011, t. 12, nr 1, s. 7–22.
- Sroka Piotr, *Oflag VIII B Silberberg. Niedoceniony fragment historii twierdzy*, „Łambinowski Rocznik Muzealny” 2011, t. 34, s. 111–123.
- Stawecki Piotr, *Oficerowie dyplomowani wojska Drugiej Rzeczypospolitej*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław–Warszawa–Kraków 1997.
- Stawecki Piotr, *Wojsko Marszałka Józefa Piłsudskiego 12 V 1926 – 12 V 1935*, Wydawnictwo „Rytm”, Warszawa 2004.
- Steblik Władysław, *Armia „Kraków” 1939*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1975.
- Steblik Władysław, *Armia „Kraków” 1939*, Wydawnictwo Ministerstwa Obrony Narodowej, Warszawa 1989.
- Steblik Władysław, *Armia „Kraków” w kampanii wrześniowej 1939 r.*, „Studia Historyczne” 1965, t. 8, z. 1–2, s. 3–52.

- Steblik Władysław, *Bój 12 pp pod Leszniowem i Brodami w dniach 1 i 2 sierpnia 1920 r.*, „Przegląd Piechoty” 1931, t. 4, z. 11, s. 40–80.
- Steblik Władysław, *Epizod z walk 12 pułku piechoty w wojnie 1920 r.*, „Bellona” 1926, t. 24, z. 2, s. 167–178.
- Steblik Władysław, *Prawda o niemieckim wypadzie na Jabłonków w nocy 25/26 08 1939*, „Bellona” 1947, z. 4, s. 64–65.
- Steblik Władysław, *Studium „Niemcy” z maja 1936 r.*, „Wojskowy Przegląd Historyczny” 1960, t. 16, nr 3, s. 334–379.
- Steblik Władysław, *Wypadki nocne 12 pp na Pikułowice i Lackie Wielkie w 1920 r.*, „Przegląd Piechoty” 1932, z. 10, s. 41–52.
- Steblik Władysław, *Zarys działań wojennych Armii „Kraków” w kampanii wrześniowej 1939 roku*, Polski Instytut Historyczny, Londyn 1949.
- Szczepanik Waław, *Polacy w armii austro-węgierskiej podczas I wojny światowej. Liczebność, przynależność do jednostek i ich organizacja, fronty, próba oceny służby*, „Vade Nobiscum” 2009, t. 27, s. 231–256.
- Tuliński Arkadiusz, *6 Armia Wojska Polskiego w wojnie polsko-bolszewickiej w 1920 r.*, t. 2, Wydawnictwo Instytutu Pamięci Narodowej, Warszawa 2020.
- Woźny Aleksander, *Niemieckie przygotowania do wojny z Polską w ocenach polskich naczelnych władz wojskowych w latach 1933–1939*, Wydawnictwo „Neriton”, Warszawa 2000.
- Woźny Aleksander, *Podpułkownik dypl. Antoni Szymański – jeniec Starobielska i więzień Łubianki w latach 1939–1941*, „Łambinowicki Rocznik Muzealny” 2006, t. 29, s. 61–83.

Prasa

- „Bellona”
„Przegląd Archiwalny IPN”
„Przegląd Historyczno-Wojskowy”
„Przegląd Piechoty”
„Studia Historyczne”
„Wieki Stare i Nowe”
„Wojskowy Przegląd Historyczny”

Netografia

<https://www.myheritage.pl> (dostęp: 22.06.2023).